

**ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของผู้บริหารสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1***
**THE SPIRITUAL LEADERSHIP OF SCHOOL ADMINISTRATORS
UNDER NONG KHAI PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 1**

เรณู ชันเสมา¹ และ ชิชณพงศ์ ศรีจันทร์²

Ranu Chansema¹ and Chissanapong Sonchan²

¹⁻²มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

¹⁻²Mahamakut Buddhist University, Srilanchang Campus, Thailand

Corresponding Author's Email: ranu.cha@student.mbu.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริหารและครูผู้สอน จำนวน 305 คน ได้รับการตอบกลับ 278 คน คิดเป็นร้อยละ 91.15 เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามและมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.993 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วน เบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติเชิงอ้างอิง ได้แก่ t-test และ One-Way ANOVA รวมถึงการ เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยวิธีการของ Scheffé และเก็บข้อมูลการสัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการ วิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับ มาก โดยด้านความศรัทธาและความรักที่เห็นแก่ผู้อื่นมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ขณะที่ด้านการมีวิสัยทัศน์ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด การเปรียบเทียบตามตำแหน่งพบว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนมีความคิดเห็น แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยผู้บริหารประเมินตนเองสูงกว่าที่ครูประเมิน การ เปรียบเทียบตามขนาดสถานศึกษาและประสบการณ์การทำงานพบความแตกต่างอย่างมี นัยสำคัญ โดยสถานศึกษาขนาดกลางและผู้ที่มีประสบการณ์ 5-10 ปี มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่า แนว ทางการพัฒนาประกอบด้วย การพัฒนาด้านการมีวิสัยทัศน์ผ่านการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ การ พัฒนาด้านความหวังผ่านโปรแกรมเสริมสร้างพลังบวก การพัฒนาด้านความศรัทธาผ่าน กิจกรรมเสริมสร้างจิตวิญญาณความเป็นครู การพัฒนาด้านความรักที่เห็นแก่ผู้อื่นผ่านการ

* Received 15 June 2025; Revised 11 July 2025; Accepted 15 July 2025

อบรมทักษะทางอารมณ์และสังคม และการพัฒนาด้านความไว้วางใจผ่านการสร้างวัฒนธรรม
แห่งความไว้วางใจและการบริหารแบบมีส่วนร่วม

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำ, ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ, ผู้บริหารสถานศึกษา

Abstract

This research aimed to study the spiritual leadership of school administrators under the Primary Educational Service Area Office Nong Khai Zone 1. The sample consisted of 305 school administrators and teachers, with 278 responses received, representing a response rate of 91.15%. The data collection instrument was a questionnaire with a reliability coefficient of 0.993. Statistical analysis included descriptive statistics (frequency, percentage, mean, and standard deviation) and inferential statistics (t-test and One-Way ANOVA), along with pairwise mean comparisons using Scheffé's method. Additionally, qualitative data were collected through semi-structured interviews with 5 experts and analyzed using content analysis.

The research findings revealed that the overall spiritual leadership of school administrators was at a high level. Faith and altruistic love dimensions had the highest mean scores, while the vision dimension had the lowest mean score. Comparisons by position showed statistically significant differences between administrators and teachers, with administrators rating themselves higher than teachers' ratings. Comparisons by school size and work experience revealed significant differences, with medium-sized schools and those with 5-10 years of experience having lower mean scores. The development guidelines include: developing vision through practical training workshops; enhancing hope through positive empowerment programs; strengthening faith through activities that foster teacher spirituality; developing altruistic love through emotional and social skills training; and building trust through creating a culture of trust and participatory management.

Keywords: Leadership, Spiritual Leadership, School Administrators

บทนำ

โลกในศตวรรษที่ 21 กำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างพลิกผัน ส่งผลให้ห้องศกรทางการศึกษาต้องปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ในการบริหารจัดการ (วิโรจน์ สารัตนะ, 2557) การศึกษาไทยกำลังเผชิญความท้าทายในการพัฒนาคุณภาพ ดังจะเห็นได้จากผลการประเมิน PISA 2018 และผลการทดสอบ O-NET ที่ยังอยู่ในระดับต่ำ (สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ, 2564) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติและแผนการศึกษาแห่งชาติได้กำหนดให้การจัดการศึกษาต้องพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ โดยผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษา

ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ (Spiritual Leadership) เป็นแนวคิดที่ได้รับความสนใจในปัจจุบัน โดย Fry (2003) นิยามว่าเป็นค่านิยม ทศนคติ และพฤติกรรมที่จูงใจตนเองและผู้อื่นผ่านการเรียกร้อง (Calling) และการเป็นสมาชิก (Membership) นำไปสู่วิสัยทัศน์และค่านิยมร่วมกัน ก่อให้เกิดผลิตภาพและความผูกพันต่อองค์กรที่สูงขึ้น งานวิจัยหลายชิ้นแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ Reave (2005) พบว่ามีความสัมพันธ์เชิงบวกกับผลลัพธ์ขององค์กรในด้านความพึงพอใจในงาน ความผูกพัน และผลิตภาพ สอดคล้องกับ Chen & Yang (2012) ที่พบว่าส่งผลต่อประสิทธิภาพขององค์กร ในบริบทการศึกษา Woods (2007) พบว่าผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณสามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกในโรงเรียนทั้งด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การพัฒนาวิชาชีพครู และความสัมพันธ์กับชุมชน อย่างไรก็ตามผู้บริหารสถานศึกษาส่วนใหญ่ยังให้ความสำคัญกับการบริหารงานแบบดั้งเดิมที่เน้นการสั่งการและการควบคุม มากกว่าการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณที่ช่วยสร้างแรงบันดาลใจและความผูกพัน

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 มีโรงเรียนในสังกัด 152 โรงเรียน ครอบคลุม 6 อำเภอ มีบุคลากรทางการศึกษา 1,476 คน และนักเรียน 24,567 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 10 มิถุนายน 2567) จากรายงานผลการดำเนินงานประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 พบว่ายังมีประเด็นท้าทายในการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้มีภาวะผู้นำที่เหมาะสม รายงานการประเมินคุณภาพภายนอกรอบสี่พบว่า โรงเรียนที่มีผลการประเมินระดับดีเยี่ยมมักมีผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำเข้มแข็ง (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2563) สุเทพ ปาลสาร (2555) พบว่าภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิภาพของโรงเรียน ทั้งด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน คุณลักษณะของผู้เรียน และความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครู แต่ในพื้นที่จังหวัดหนองคาย การศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ยังจำกัด

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 โดยมุ่งศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ เปรียบเทียบตามปัจจัยส่วนบุคคล และศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของผู้บริหารสถานศึกษา ผลการวิจัยนี้จะเป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนพัฒนา ทำ

ให้ทราบปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ และได้แนวทางการพัฒนาที่เป็นรูปธรรม ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยรวม เนื่องจากผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณจะสามารถสร้างแรงบันดาลใจและความผูกพันให้แก่ครูและบุคลากร นำไปสู่การยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนและการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามเป้าหมายของการจัดการศึกษาแห่งชาติ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1
2. เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ ขนาดสถานศึกษา และประสบการณ์ในการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน
3. เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) โดยผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 ปีการศึกษา 2567

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง และกลุ่มเป้าหมาย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารและครูผู้สอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 ปีการศึกษา 2567 จาก 152 โรงเรียน ประกอบด้วยผู้บริหาร จำนวน 171 คน และครูผู้สอน จำนวน 1,305 คน รวมประชากรทั้งสิ้น จำนวน 1,476 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารและครูผู้สอนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 ปีการศึกษา 2567 จำนวนทั้งสิ้น 305 คน จาก 152 โรงเรียน กลุ่มเป้าหมายที่ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ ประกอบด้วย ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา คีษานิเทศก์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 5 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 2 ประเภท คือ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ แบบสอบถามเพื่อสอบถามภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของผู้บริหารสถานศึกษา แบ่งออกเป็น 2 ตอน ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

จำนวน 3 ข้อ ได้แก่ ตำแหน่งหน้าที่ ขนาดสถานศึกษา และประสบการณ์การทำงาน ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ 5 ด้าน ได้แก่ การมีวิสัยทัศน์ ความหวัง ความศรัทธา ความรักที่เห็นแก่ผู้อื่น และความไว้วางใจ เป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามแนวคิดของลิเคิร์ท 5 ระดับ ส่วนแบบสัมภาษณ์เป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) เพื่อศึกษาแนวทางพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของผู้บริหารสถานศึกษา โดยจัดเตรียมประเด็นสัมภาษณ์ตามขอบเขตตัวแปร 5 ด้าน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ การเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามและการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ ในการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ขอหนังสือราชการจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬารามราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูล จากนั้นใช้ลิงก์แบบสอบถาม Google Form ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 305 ตัวอย่าง และตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของแบบสอบถามเพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ ดำเนินการหลังจากวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณแล้วเสร็จ โดยขอหนังสือราชการเพื่อติดต่อผู้ทรงคุณวุฒิที่ทำการทาบตามไต่สวนหน้า ผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์ด้วยตนเองและบันทึกผลการสัมภาษณ์อย่างเป็นระบบ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงปริมาณ วิเคราะห์ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์วิเคราะห์หาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ ผู้บริหารและครูผู้สอนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 จำนวน 278 คน คิดเป็นร้อยละ 91.15 แบ่งเป็นผู้บริหาร 30 คน ครูผู้สอน 248 คน สามารถสรุปเป็นประเด็นสำคัญ ได้ดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นครูผู้สอน จำนวน 248 คน คิดเป็นร้อยละ 89.21 ปฏิบัติงานอยู่ในสถานศึกษาขนาดกลาง จำนวน 136 คน คิดเป็นร้อยละ 49.45 มีประสบการณ์การทำงานมากกว่า 10 ปี จำนวน 128 คน คิดเป็นร้อยละ 46.55

2. ผลการศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.35$, S.D. = 0.31) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อยได้ดังนี้ ด้านความศรัทธา ($\bar{x} = 4.40$, S.D. = 0.41) ด้านความรักที่เห็นแก่

ผู้อื่น ($\bar{x} = 4.39$, S.D. = 0.35) ด้านความไว้วางใจ ($\bar{x} = 4.38$, S.D. = 0.41) ด้านความหวัง ($\bar{x} = 4.31$, S.D. = 0.35) และด้านการมีวิสัยทัศน์ ($\bar{x} = 4.27$, S.D. = 0.28)

3. ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1

3.1 จำแนกตามตำแหน่ง พบว่า โดยภาพรวมผู้บริหารและครูผู้สอนมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของผู้บริหารสถานศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยผู้บริหารมีความคิดเห็นในระดับสูงกว่าครูผู้สอน ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานงานวิจัย

3.2 จำแนกขนาดสถานศึกษา พบว่า โดยภาพรวม พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 ที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาขนาดต่างกันมีภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จำนวน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความศรัทธา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และด้านความไว้วางใจ ด้านการมีวิสัยทัศน์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3.3 จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน โดยภาพรวม พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 ที่มีประสบการณ์การทำงานที่ต่างกันมีภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณแตกต่างกัน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จำนวน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความไว้วางใจ ด้านความหวัง และด้านการมีวิสัยทัศน์

4. ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1

1) ด้านความศรัทธา ผู้บริหารสถานศึกษาควรพัฒนาความศรัทธาในวิชาชีพอย่างลึกซึ้งจากภายในจิตใจ วางตนเหมาะสม พัฒนาบุคลิกภาพและภาวะผู้นำควบคู่กับการกำหนดนโยบายที่ชัดเจน เป็นแบบอย่างที่ดี โปร่งใส ยุติธรรม ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบ ให้เกียรติบุคลากร มีความมั่นคงทางอารมณ์ ยึดมั่นในอุดมการณ์ที่ดี มุ่งสร้างประโยชน์แก่ทุกฝ่าย และส่งเสริมพัฒนาบุคลากร การบริหารตามหลักการเหล่านี้ย่อมจะนำไปสู่ความศรัทธาอย่างยั่งยืน

2) ด้านความรักที่เห็นแก่ผู้อื่น ผู้บริหารสถานศึกษาควรแสดงความรักและเมตตาต่อบุคลากรอย่างเท่าเทียม มีความเชื่อมั่นในศักยภาพของพวกเขา และดูแลสวัสดิภาพของบุคลากรและครอบครัว พัฒนาจิตวิญญาณในการเสริมแรง เข้าใจในบริบทวิชาชีพครู ปลุกฝัง

คุณธรรมในตนเอง เช่น พรหมวิหาร 4 และอิทธิบาท 4 ส่งเสริมการใช้ความสามารถพิเศษ สร้างขวัญกำลังใจ และสร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมความเข้าใจและการให้เกียรติกัน

3) ด้านความไว้วางใจ ผู้บริหารสถานศึกษาควรเสริมสร้างความเชื่อมั่นให้กับบุคลากรในศักยภาพของตนเอง แสดงความเอาใจใส่ ให้กำลังใจ และวางตนอย่างเหมาะสม พัฒนาตนเองก่อน เป็นแบบอย่างที่ดี มีความมั่นคงทางอารมณ์ และหลีกเลี่ยงพฤติกรรมที่บั่นทอนความเชื่อมั่น แสดงความน่าเชื่อถือและโปร่งใส ยึดหลักธรรมาภิบาล มีความถูกต้อง บริสุทธิ์ ยุติธรรม โดยเฉพาะในการบริหารการเงิน และมุ่งประโยชน์ส่วนรวม การสร้างความไว้วางใจต้องใช้เวลาและเกิดขึ้นภายใต้บรรยากาศแห่งความสามัคคี

4) ด้านความหวัง ผู้บริหารสถานศึกษาควรพัฒนาการเสริมแรงและเข้าใจคุณค่าของบุคลากร สร้างแรงบันดาลใจควบคู่กับวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน สร้างศรัทธาผ่านการครองตน ครองคน และครองงาน เสริมสร้างความเชื่อมั่นในศักยภาพของบุคลากร เป็นแบบอย่างที่ดี มอบหมายงานอย่างเหมาะสม สนับสนุนความคิดสร้างสรรค์ เคารพอิสระทางความคิด สร้างความสามัคคี เสริมแรงทางบวก และดำเนินการตามวิสัยทัศน์อย่างต่อเนื่องโดยมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย

5) ด้านการมีวิสัยทัศน์ ผู้บริหารสถานศึกษาควรพัฒนาความสามารถในการมองการณ์ไกล โดยศึกษาบริบทของโรงเรียน ชุมชน และนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อใช้เป็นฐานในการกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมกัน วิสัยทัศน์ที่ดีควรมีลักษณะกระชับ ชัดเจน มีกรอบเวลาเหมาะสม และสร้างแรงบันดาลใจให้บุคลากร กระบวนการพัฒนาวิสัยทัศน์ต้องเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม และนำไปกำหนดเป็นพันธกิจและภารกิจที่เป็นรูปธรรม โดยมุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพของนักเรียนเป็นสำคัญ

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่องภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 มีประเด็นสำคัญที่อภิปราย ดังนี้

1. การศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษามีการแสดงออกถึงความสามารถในการสร้างแรงบันดาลใจและจูงใจบุคลากรผ่านการสร้างวิสัยทัศน์ ความศรัทธา ความหวัง ความรักที่เห็นแก่ผู้อื่น และความไว้วางใจ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะปัจจุบันผู้บริหารสถานศึกษาได้รับการพัฒนาศักยภาพผ่านหลักสูตรการพัฒนาผู้บริหารที่มุ่งเน้นการสร้างภาวะผู้นำที่มีคุณภาพอย่างต่อเนื่อง ประกอบกับกระแสการบริหารสมัยใหม่ให้ความสำคัญกับการบริหารเชิงมนุษยสัมพันธ์ การสร้างความผูกพันและการมีส่วนร่วม สอดคล้องกับแนวคิดของ

Fry (2003) ที่กล่าวว่า ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณเป็นทฤษฎีที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาองค์การแห่งการเปลี่ยนแปลง ช่วยส่งเสริมการทำงานเชิงบวกและพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลในองค์การ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศรีวรินทร์ เลิศวิทย์ และ อรุมา เจริญสุข (2561) ที่พบว่า ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณช่วยส่งเสริมให้ผู้นำมีจิตวิญญาณของความเป็นผู้นำ มีความเมตตา และเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ที่สามารถนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จ

2. การเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 จำแนกตามตำแหน่ง ขนาดสถานศึกษา และประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน ดังนี้

1) การเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของผู้บริหารสถานศึกษาจำแนกตามตำแหน่ง ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนที่มีตำแหน่งต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของผู้บริหารสถานศึกษาโดยภาพรวมแตกต่างกัน และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านความศรัทธา ด้านความรักที่เห็นแก่ผู้อื่น ด้านความหวัง และด้านความไว้วางใจ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ยกเว้นด้านการมีวิสัยทัศน์ที่ไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากมุมมองและประสบการณ์ที่ต่างกันระหว่างผู้บริหารและครูผู้สอน โดยผู้บริหารมักประเมินตนเองในแง่บวกมากกว่าครูผู้สอนประเมิน สอดคล้องกับงานวิจัยของ รัชดาพร แหวนหล่อ และ อีระพงศ์ บุศรากุล (2564) ที่พบว่า การประเมินภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของผู้บริหารสถานศึกษามีความแตกต่างกันตามตำแหน่งหน้าที่ของผู้ประเมิน และยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Terzi (2020) ที่กล่าวว่า มุมมองที่ต่างกันระหว่างผู้บริหารและครูมีผลต่อการรับรู้และประเมินภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ สำหรับด้านการมีวิสัยทัศน์ที่ไม่แตกต่างกัน อาจเนื่องมาจากวิสัยทัศน์ของสถานศึกษามักถูกกำหนดและเผยแพร่อย่างเป็นทางการ ทำให้ทั้งผู้บริหารและครูผู้สอนมีการรับรู้ที่คล้ายคลึงกัน สอดคล้องกับแนวคิดของ บันดดา ศรีรังษ์ และคณะ (2567) ที่ระบุว่าวิสัยทัศน์เป็นองค์ประกอบที่มีความชัดเจนและสื่อสารผ่านเอกสารทางการ ทำให้เกิดการรับรู้ที่สอดคล้องกันระหว่างผู้บริหารและครู

2) ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 จำแนกตามขนาดสถานศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาที่มีขนาดต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของผู้บริหารสถานศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ในด้านความศรัทธา ด้านความไว้วางใจ และด้านการมีวิสัยทัศน์ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากบริบทและวัฒนธรรมองค์กรที่ต่างกันตามขนาดของสถานศึกษา โดยโรงเรียนขนาดเล็กมักมีความใกล้ชิดและความสัมพันธ์ที่เข้มแข็งระหว่างผู้บริหารและครู ในขณะที่โรงเรียนขนาดใหญ่มักมีโครงสร้างที่ซับซ้อนและเป็นทางการมากกว่า สอดคล้องกับแนวคิดของ

Hedger (2021) ที่กล่าวว่า ขนาดและบริบทของโรงเรียนมีผลต่อรูปแบบและการแสดงออกถึงภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของผู้บริหาร และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ อนันต์ ฉิมยงค์ และคณะ (2564) ที่พบความแตกต่างของภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามขนาดของสถานศึกษา

3) ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 จำแนกตามประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของผู้บริหารสถานศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ในด้านความหวัง ด้านความไว้วางใจ และด้านการมีวิสัยทัศน์ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากบุคลากรที่มีประสบการณ์การทำงานน้อยกว่า 5 ปี มักมีความคาดหวังและอุดมคติสูง ในขณะที่ผู้ที่มีประสบการณ์มากกว่า 10 ปี มักมีมุมมองที่เป็นจริงมากขึ้นจากประสบการณ์ทำงานที่ผ่านมา สอดคล้องกับแนวคิดของ ชันธชัย โชติตันติทรสกุล และคณะ (2566) ที่กล่าวว่า ประสบการณ์ในการทำงานมีผลต่อการรับรู้และความคาดหวังต่อภาวะผู้นำ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระศักดา ขนาสโก และคณะ (2567) ที่พบว่า ผู้ที่มีประสบการณ์ทำงานต่างกันมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณแตกต่างกัน

3. แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 ซึ่งมีประเด็นสำคัญที่อภิปราย ดังนี้ ด้านความศรัทธา พบว่า ผู้บริหารควรพัฒนาความศรัทธาในวิชาชีพอย่างลึกซึ้ง วางตนเหมาะสมเป็นแบบอย่างที่ดี โปร่งใส ยุติธรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของพลวัต แสงสีงาม (2564) ที่พบว่า ผู้บริหารควรสามารถตัดสินใจอย่างสมเหตุสมผลและมีความเชื่อมั่นในเป้าหมายขององค์กร และสอดคล้องกับ Terzi (2020) ที่พบว่าความศรัทธาเป็นปัจจัยสำคัญในการทำนายความไว้วางใจในองค์กร ทั้งนี้อาจเป็นเพราะความศรัทธาเป็นรากฐานของความไว้วางใจและความผูกพันที่ช่วยให้องค์กรบรรลุเป้าหมายได้ง่ายขึ้น ด้านความรักที่เห็นแก่ผู้อื่น พบว่า ผู้บริหารควรแสดงความรักและเมตตาต่อบุคลากรอย่างเท่าเทียม มีความเชื่อมั่นในศักยภาพของพวกเขา สอดคล้องกับแนวคิดของณัฐนิชา หงส์ชัย (2560) ที่กล่าวถึงพฤติกรรมการให้อภัย ความเมตตา ความซื่อสัตย์ และความเอาใจใส่ และสอดคล้องกับอนันต์ ฉิมยงค์ และคณะ (2564) ที่เน้นการดูแลเอาใจใส่สุขทุกข์และให้ความรักความเมตตาต่อบุคลากร ทั้งนี้อาจเป็นเพราะความรักที่เห็นแก่ผู้อื่นช่วยสร้างบรรยากาศของความไว้วางใจและความร่วมมือที่เอื้อต่อการพัฒนาองค์กร ด้านความไว้วางใจ พบว่า ผู้บริหารควรเสริมสร้างความเชื่อมั่นให้กับบุคลากร แสดงความเอาใจใส่ พัฒนาตนเองก่อน เป็นแบบอย่างที่ดี และยึดหลักธรรมาภิบาล สอดคล้องกับงานวิจัยของรัชดาพร แหวนหล่อ และธีระพงศ์ บุศรากุล (2564) ที่เน้นการแสดงตัวตนของความเป็นผู้นำ มีผลงานเป็นที่ยอมรับ และวางตัวเหมาะสม และสอดคล้องกับ Terzi (2020) ที่พบว่าผู้นำมีบทบาทสำคัญในการสร้างความไว้วางใจผ่านการส่งเสริมค่านิยมหลักและการยอมรับสมาชิก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะความไว้วางใจเป็นปัจจัยพื้นฐานของการสร้างความร่วมมือและการพัฒนา

องค์กรให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ด้านความหวัง พบว่า ผู้บริหารควรพัฒนาการเสริมแรงและเข้าใจคุณค่าของบุคลากร สร้างแรงบันดาลใจควบคู่กับวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน สอดคล้องกับแนวคิดของลัดดา จุลวงศ์และศักดิ์ชัย นิรัญทวี (2563) ที่อธิบายว่า ความหวังเป็นความปรารถนาที่จะเติมเต็มและศรัทธาเป็นการยืนยันความหวัง และสอดคล้องกับ Li (2023) ที่พบว่าความหวังและศรัทธาส่งผลต่อแรงจูงใจภายในของบุคลากร ทั้งนี้อาจเป็นเพราะความหวังเป็นพลังสำคัญที่ทำให้บุคลากรมีความมุ่งมั่นในการเอาชนะอุปสรรคเพื่อบรรลุเป้าหมาย ด้านการมีวิสัยทัศน์ พบว่า ผู้บริหารควรพัฒนาความสามารถในการมองการณ์ไกล โดยศึกษาบริบทของโรงเรียนชุมชน และนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมกัน สอดคล้องกับแนวคิดของลัดดา จุลวงศ์และศักดิ์ชัย นิรัญทวี (2563) ที่กล่าวว่า วิสัยทัศน์ที่ชัดเจนจะช่วยกระตุ้นให้บุคลากรมีความผูกพันและรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร อีกทั้งยังสอดคล้องกับ Hedger (2021) ที่พบว่า วิสัยทัศน์เป็นองค์ประกอบสำคัญของภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณที่ส่งผลต่อการตัดสินใจของผู้บริหาร ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการมีวิสัยทัศน์เป็นจุดเริ่มต้นสำคัญในการกำหนดทิศทางการพัฒนาองค์กร

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1” พบว่าภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านความศรัทธาและความรักที่เห็นแก่ผู้อื่นมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ขณะที่ด้านการมีวิสัยทัศน์มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด การเปรียบเทียบพบว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ โดยผู้บริหารประเมินตนเองสูงกว่าที่ครูประเมินสะท้อนช่องว่างการรับรู้ระหว่างกัน ขนาดสถานศึกษาและประสบการณ์การทำงานส่งผลต่อภาวะผู้นำ โดยสถานศึกษาขนาดกลางและผู้ที่ประสบการณ์ 5-10 ปี มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่า จากการศึกษาวิจัยดังกล่าว จึงมีข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้ คือ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรนำผลวิจัยไปวางแผนพัฒนาผู้บริหาร โดยเน้นพัฒนาทั้ง 5 ด้าน โดยเฉพาะกลุ่มเป้าหมายที่มีค่าเฉลี่ยต่ำ ผู้บริหารควรตระหนักถึงความแตกต่างในมุมมองกับครู และพัฒนาทักษะการสื่อสารเพื่อลดช่องว่างการรับรู้ รวมทั้งพัฒนาตนเองในด้านการมีวิสัยทัศน์และความหวัง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรออกแบบหลักสูตรการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณที่เหมาะสมกับแต่ละบริบท ผ่านการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ โปรแกรมเสริมสร้างพลังบวก และการสร้างวัฒนธรรมแห่งความไว้วางใจ และข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไปคือ ควรศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณกับประสิทธิผลของสถานศึกษา พัฒนาโปรแกรมการพัฒนาภาวะผู้นำ เปรียบเทียบในบริบทที่แตกต่าง และศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ

เอกสารอ้างอิง

- กฤติน จันทรชลอ. (2560). *การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ขันธชัย โชติตันติพรสกุล, ชีระ กุลสวัสดิ์, และ ประชาศิลป์ โพธิ์นคร. (2566). การวิเคราะห์ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณในองค์กรการศึกษา. *วารสารการบริหารการศึกษา*, 17(2), 45-60.
- ณัฐนิชา หงส์ชัย. (2560). *ภาวะผู้นำที่แท้จริง: มิติแห่งจิตวิญญาณ*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พระศักดา ชนาสโร, เสน่ห์ มีหอมด้วง, และ สุวิมล โพธิ์กลิ่น. (2567). แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ. *วารสารบัณฑิตศึกษา*, 15(3), 78-92.
- พลวัต แสงสีงาม. (2564). *การตัดสินใจและภาวะผู้นำ*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รัชดาพร แหวนหล่อ และ ชีระพงศ์ บุศรากุล. (2564). การประเมินภาวะผู้นำในองค์กรการศึกษา. *วารสารการบริหารการศึกษา*, 16(1), 12-25.
- วิโรจน์ สารรัตน์. (2557). *ภาวะผู้นำ: แนวคิด และทฤษฎีการบริหารการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ทิพย์วิสุทธิ์.
- ศรัวรินทร์ เลิศวิทย์ และ อรอุมา เจริญสุข. (2561). จิตวิญญาณแห่งความเป็นผู้นำ. *วารสารการศึกษาและการพัฒนาสังคม*, 14(2), 15-30.
- สุเทพ ปาลสาร. (2555). *ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณในบริบทการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อนันต์ ฉิมยงค์, สมชาย เทพแสง, และ วรณี แกมเกตุ. (2564). การศึกษาภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณในสถานศึกษา. *วารสารการบริหารการศึกษา*, 15(2), 33-47.
- Chen, A. C., & Yang, B. (2012). Spiritual leadership, organizational commitment, and organizational citizenship behavior. *Journal of Management Inquiry*, 21(3), 286-300.
- Fry, L. W. (2003). Toward a theory of spiritual leadership. *The Leadership Quarterly*, 14(6), 693-727.
- Hedger, J. A. (2021). Contextual dimensions of spiritual leadership in education. *Educational Management Administration & Leadership*, 49(4), 567-584.
- Li, X. (2023). Hope, faith, and intrinsic motivation in organizational settings. *Journal of Organizational Behavior*, 44(2), 112-128.
- Reave, L. (2005). Spiritual values and practices related to leadership effectiveness. *The Leadership Quarterly*, 16(5), 655-687.

Terzi, A. (2020). Exploring spiritual leadership in educational contexts. *International Journal of Leadership in Education*, 23(3), 321-340.

Woods, P. A. (2007). Spiritual leadership in education. *Educational Management Administration & Leadership*, 35(3), 391-409.